

دانشگاه تربیت مدرس

تأملاتی بر کلام جدید

تألیف: دکتر زهرا کاشانی

عضو هیأت علمی دانشگاه تربیت مدرس شهید رجایی

سر شناسه	: کاشانیها، زهرا، ۱۳۳۳.
عنوان و نام پدید آور	: تأملاتی بر کلام جدید/ تألیف زهرا کاشانیها.
مشخصات نشر	: تهران : دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۲ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۹۴-۰۰-۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: عنوان دیگر: تأملاتی در کلام جدید.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۲۳۷-۲۴۲.
عنوان دیگر	: تأملاتی در کلام جدید.
موضوع	: کلام
موضوع	: کلام فلسفی
شناسه افزوده	: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۰ ت ۲ ک ۲۰۳ BP۲۰۳
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۴۸۳۳۵۹۰

راستگاه تربیت دبیر شهید رجایی

عنوان	: تأملاتی بر کلام جدید
تألیف	: زهرا کاشانیها
نوبت چاپ	: اول، ۱۳۹۰
انتشارات	: دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
لیتوگرافی و چاپ: چاپ و نشر شریف	
ویراستار	: ص. سلمانی نژاد مهرآبادی
ناظر فنی	: غلامرضا کارگریان مروستی
طرح جلد	: دلریا جعفری
شمارگان	: ۱۰۰۰ جلد
قیمت	: ۴۰۰۰ تومان
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۹۴-۰۰-۲
ISBN: 978-600-6594-00-2	

کلیه حقوق این اثر برای مؤلف و دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی محفوظ است.
 نشانی: تهران، لویزان - کد پستی ۱۶۷۸۸ - صندوق پستی ۱۶۳ - ۱۶۷۸۵ - تلفن: ۹ - ۲۲۹۷۰۰۶۰
 نمابر: ۲۲۹۷۰۰۷۰ پست الکترونیک sru@srttu.edu

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	پیشگفتار
۱۵	بخش اول: آشنایی با کلام جدید
۱۵	فصل اول: علم کلام و کلام جدید
۱۷	۱- تعریف علم کلام
۲۲	۲- پیدایش کلام جدید و بیان گزاران آن
۲۵	۳- وضع اصطلاح کلام جدید
۲۷	۴- کلام جدید و اسلام
۳۱	فصل دوم: الهیات یا کلام جدید در غرب
۳۳	۱- الهیات یا کلام جدید در غرب
۳۴	۲- اقسام الهیات
۳۷	۳- دو تصویر از مفهوم کلام جدید
۳۹	۴- تفاوت در مسائل و انگیزه‌ها
۳۹	۵- تفاوت در روش
۴۰	۶- تفاوت در مسائل و روش
۴۰	۷- تفاوت در مسائل، روش و مبانی
۴۱	۸- تفاوت در مسائل، روش‌های خاص و زبان
۴۱	۹- تفاوت در دلایل و شبهات
۴۲	۱۰- تفاوت در شبهات، سلاح‌ها و وظائف
۴۶	۱۱- جهات تجدد در کلام جدید
۴۷	فصل سوم: نسبت کلام جدید با علوم دیگر
۵۰	۱- جهات تفاوت کلام جدید با فلسفه دین
۵۱	۲- تأثیر کلام بر فلسفه

- ۵۰- ۲- تأثیر کلام بر فلسفه
- ۵۲- ۳- تأثیر فلسفه بر کلام
- ۵۳- ۴- تفاوت‌های فلسفه و کلام
- ۵۳- ۵- تفاوت کلام جدید و فلسفه دین
- ۵۴- ۶- فلسفه دین
- ۵۷- ۷- مسائل فلسفه دین
- ۵۸- ۸- در آمیختن کلام جدید با فلسفه دین
- ۶۱- بخش دوم: آشنایی با برخی مسائل کلام جدید
- ۶۱- فصل اول: دین و منشأ اعتقاد به خدا
- ۶۳- ۱- دین و منشأ اعتقاد به خدا
- ۶۵- ۲- سکولاریزم
- ۶۷- ۳- عوامل ظهور سکولاریزم
- ۶۸- ۳-۱- محتوای متون موجود
- ۶۸- ۳-۲- فقدان قوانین اجتماعی و حکومتی در مسیحی
- ۶۹- ۳-۳- فساد مالی و اعتقادی در دستگاه کلیسا
- ۶۹- ۳-۴- جزمیت مصونیت و خشونت در کلیسا
- ۶۹- ۳-۵- جنبش اصلاح دینی
- ۷۰- ۴- نظریات پیدایش دین
- ۷۱- ۴-۱- تحلیل روان شناختی
- ۷۱- ۴-۲- از خود بیگانگی، منشأ اعتقاد به دین
- ۷۱- ۴-۳- نظر فویر باخ
- ۷۱- ۴-۴- نقد نظریه فویر باخ
- ۷۱- ۴-۴-۱- فلسفه دوگانگی انسان چیست؟
- ۷۲- ۴-۴-۲- صرف یک ادعا

- ۷۳ ۴-۴-۳- نفی شرافت از انسان
- ۷۳ ۴-۴-۴- نمونه‌های عینی نافی نظریه فویرباخ
- ۷۳ ۴-۵- نظریه فروید
- ۷۵ ۴-۶- نقد نظریه فروید
- ۷۵ ۴-۶-۱- داستان سرایی و خیال پردازی
- ۷۶ ۴-۶-۲- اهانت به بشریت
- ۷۶ ۴-۶-۳- ابطال مدعا با نقض ادعا
- ۷۶ ۴-۶-۴- مفهوم خدا و بازگشت آن به انسان
- ۷۷ ۵- دیدگاه‌های طبیعت‌گرایانه
- ۷۸ ۵-۱- نظریه اگوست کنت، نظریه چهل
- ۷۹ ۵-۲- نقد نظریه اگوست کنت
- ۸۰ ۵-۲-۱- علم رقیب و جانشین خدا
- ۸۰ ۵-۲-۲- تضاد بین علم و دین
- ۸۱ ۵-۲-۳- توهین به بشریت
- ۸۱ ۵-۳- نظریه جانمندانگاری
- ۸۳ ۵-۴- نقد نظریه جانمندانگاری
- ۸۳ ۵-۴-۱- عدم پشتوانه علمی و تاریخی
- ۸۳ ۵-۴-۲- ادعایی بدون دلیل
- ۸۳ ۵-۴-۳- معیار قرار دادن خو اب
- ۸۴ ۶- تحلیل‌های جامعه
- ۸۶ ۷- تحلیل اقتصادی از دین
- ۸۷ ۷-۱- نقد و بررسی نظریه تحلیل اقتصادی
- ۸۷ ۷-۱-۱- پیشینه بلند خداپرستی در تاریخ
- ۸۸ ۷-۱-۲- دوره‌های تاریخی مارکسیسم؛ صرف یک توهم
- ۸۸ ۷-۱-۳- پیامبران الهی از طبقه استثمار شده

- ۸- نظریه ترس ۸۹
- ۸-۱- نقد و بررسی نظریه ترس ۸۹
- ۹- فطری بودن دین، دیدگاه برگزیده ۹۰
- ۹-۱- دین ۹۵
- ۹-۱-۲- هدف دین ۹۵
- ۹-۱-۳- ویژگی‌های انواع دینداری ۹۸
- ۱۰- شناخت خداوند و اثبات او ۱۰۰
- ۱۰-۱- براهین اثبات وجود خدا ۱۰۱
- ۱۰-۲- تقریر برهان وجوب و امکان ۱۰۳
- ۱۰-۳- برهان اخلاقی ۱۰۴
- فصل دوم: شر و قدرت مطلق خدا ۱۰۷
- ۱- مسأله شر ۱۰۹
- ۲- اقسام شرور ۱۱۳
- ۳- شرور ارادی یا اخلاقی ۱۱۳
- ۴- شرور غیر ارادی و طبیعی ۱۱۳
- ۵- جایگاه مسأله شر در برخی ادیان ۱۱۴
- ۶- اهم پاسخ‌ها به مسأله شرور ۱۱۴
- ۶-۱- شر امری عدمی ۱۱۵
- ۶-۲- شر نتیجه نگاه جزیی‌نگر انسان ۱۱۵
- ۶-۳- نسبی بودن شر ۱۱۵
- ۶-۴- شر لازمه اختیار و انتخاب انسان ۱۱۶
- ۶-۵- شر لازمه جهان هستی ۱۱۶
- ۶-۶- شر ناشی از جهل انسان ۱۱۶
- ۷- نکاتی پیرامون شر ۱۱۷
- ۸- فواید و راز شرور در عالم ۱۱۷

- ۱۱۷ ۸-۱- شرور جز لاینفک عالم ماده
- ۱۱۸ ۸-۲- شرور، علت شکوفا شدن استعدادها
- ۱۱۸ ۸-۳- شرور عاملی برای بیداری از غفلت
- ۱۱۹ ۸-۴- شرور هدیه‌ای به بندگان خاص
- ۱۲۰ ۸-۵- شرور آزمون الهی
- ۱۲۳ **فصل سوم: جبر و اختیار**
- ۱۲۵ ۱- جبر و اختیار
- ۱۳۱ ۲- دیدگاه‌های مختلف درباره جبر و اختیار
- ۱۳۳ ۳- اختیار انسان و اعتقاد به خدا
- ۱۳۵ ۴- دیدگاه شیعه
- ۱۳۸ ۵- پاسخ ساده طرفداران حکمت متعالیه
- ۱۴۰ ۶- اختیار انسان و علم مطلق خدا
- ۱۴۱ ۷- پاسخ‌هایی به شبهه علم خدا و اختیار انسان
- ۱۴۲ ۷-۱- پاسخ اول
- ۱۴۳ ۷-۲- پاسخ دوم
- ۱۴۶ ۷-۳- پاسخ سوم
- ۱۴۹ **فصل چهارم: زبان دین**
- ۱۵۱ ۱- زبان دین
- ۱۵۱ ۲- دیدگاه‌های مربوط به زبان دین
- ۱۵۲ ۳- نقد نظریه تشبیه‌گرایی
- ۱۵۲ ۴- نقد نظریه تفویض‌گرایی
- ۱۵۳ ۵- دیدگاه عام در مورد زبان دین
- ۱۵۴ ۶- دیدگاه غیر معرفتی
- ۱۵۴ ۶-۱- دیدگاه پوزیتیویسم منطقی
- ۱۵۴ ۶-۲- نقد نظریه پوزیتیویسم منطقی

- ۱۵۶ ۷- فلسفه تحلیل زبانی
- ۱۵۷ ۷-۱- کارکردهای زبان دین
- ۱۵۷ ۷-۲- نقد نظریه تحلیل زبانی
- ۱۵۸ ۷-۳- نظریه تمثیل
- ۱۵۹ ۷-۴- نقد دیدگاه تمثیل
- ۱۵۹ ۷-۵- نظریه نمادین
- ۱۵۹ ۷-۶- نقد نظریه نمادین
- ۱۶۰ ۷-۷- دیدگاه اسلام درباره زبان دین
- ۱۶۲ ۷-۸- معناداری و اثبات پذیری گزاره‌های دینی
- ۱۷۰ ۷-۹- امکان فهم قرآن از نگاه درون دینی
- ۱۷۰ ۷-۹-۱- دیدگاه حداقلی
- ۱۷۱ ۷-۹-۲- دیدگاه حداکثری
- ۱۷۲ ۷-۹-۳- دیدگاه معتدل
- ۱۷۳ ۷-۹-۳-۱- دلایل عقلی
- ۱۷۳ ۷-۹-۳-۲- دیدگاه نقلی
- ۱۷۴ ۷-۹-۳-۳- دلایل روایی
- ۱۷۵ ۷-۹-۳-۴- دلایل تاریخی
- ۱۷۵ ۸- نتیجه گیری
- ۱۷۹ فصل پنجم: وحدت‌گرایی یا کثرت‌گرایی در ادیان
- ۱۸۱ ۱- بهره‌ادیان از حقیقت
- ۱۸۱ ۱-۱- دیدگاه نخست: انحصارگرایی دینی
- ۱۸۲ ۱-۲- دیدگاه دوم: شمول‌گرایی دینی
- ۱۸۲ ۱-۳- دیدگاه سوم: کثرت‌گرایی دینی
- ۱۸۶ ۱-۳-۱- معانی لغوی و اصطلاحی کثرت‌گرایی
- ۱۸۶ ۱-۳-۲- کثرت‌گرایی در لغت

۱۸۶	۳-۳-۱- کثرت‌گرایی در اصطلاح.
۱۸۸	۴-۳-۱- علل طرح کثرت‌گرایی اجتماعی
۱۹۰	۵-۳-۱- مشخصات کثرت‌گرایی جان هیک
۱۹۲	۲- رویکردهای مختلف درباره ادیان
۱۹۳	۱-۲- تفسیر دنیاگرایانه دعوت پیامبران
۱۹۳	۲-۲- تفسیر آخرت‌گرایانه دعوت پیامبران
۱۹۴	۳-۲- تفسیر جامع‌گرایانه دعوت انبیا
۱۹۵	۳- جامعیت دین
۱۹۷	فصل ششم: دین و معرفت دینی
۱۹۹	دین و معرفت دینی
۲۰۰	تعریف معرفت‌شناسی
۲۰۱	موضوع معرفت‌شناسی
۲۰۲	هدف معرفت‌شناسی
۲۰۲	روش معرفت‌شناسی
۲۰۲	مکاتب معرفت‌شناسی
۲۰۳	معرفت‌شناسی و فلسفه دین
۲۰۵	امکان معرفت یا شکاکیت
۲۰۹	تفکیک بعد هستی‌شناسی دین از بعد معرفت‌شناسی آن
۲۱۰	موارد استعمال علم و معرفت
۲۱۱	نسبیت شناخت
۲۱۲	نقد نسبیت
۲۱۴	معرفت دینی
۲۱۴	ویژگی‌های معرفت دینی
۲۱۷	فصل هفتم: علم و دین
۲۱۹	علم و دین

- ۲۲۰ تاریخچه رابطه علم و دین
- ۲۲۵ استقلال علم و دین
- ۲۲۵ استقلال در روش و موضوع
- ۲۲۶ استقلال در زبان
- ۲۲۷ گفتگو یا تعامل غیر مستقیم علم و دین
- ۲۲۷ انواع ارتباط میان علم و دین
- ۲۲۷ ۱- تداخل
- ۲۲۸ ۲- تعارض
- ۲۲۸ ۳- تمایز و جدایی
- ۲۲۹ ۴- سازگاری و توافق
- ۲۲۹ دیدگاه برگزیده
- ۲۳۱ منابع فارسی
- ۲۳۶ منابع انگلیسی

پیشگفتار

از ویژگی‌های دانش بشر، تکامل و تحول در سایه نقد و بررسی و طرح سؤالات در زمینه‌های مختلف می‌باشد که سبب گردیده علوم از حالت محدود و بسیط به تکامل و رشد کمی و کیفی قابل توجه برسد.

در عرصه این بطور علوم، یکی از این دانش‌ها، علم کلام است که به علت رسالت پاسخ به شبهات و پرسش‌ها و در معرض اشکال قرار گرفتن مباحث آن، در هر عصری با استفاده از منابع عقلانی و وحیانی و روش‌های نوین به دفع شبهات و حل و پاسخ به مسائل متعددی پرداخته است.

در این عصر نیز به دلیل تحولات مهم در عرصه کلام و فلسفه در زمینه باورها و ارزش‌های دینی، که از طرف عده‌ای فیلسوفان و متکلمان مطرح شده، جریان فکری نوینی در عرصه الهیات و کلام با عنوان کلام جدید پدید آمده و به این چالش‌ها و شبهات پاسخ داده است که بعضی از آن‌ها به حیطه عقاید دینی و معرفت‌شناسی دینی چون ایمان به خدا، معاد، وحی، معجزه و امثال آن مربوط بوده و بعضی دیگر به مسائل اجتماعی و سیاسی مانند آزادی و دموکراسی، حقوق بشر، حقوق زنان، و مانند آن‌ها مربوط می‌شود.

این کتاب کم و بیش بر اساس سرفصل‌های دروس دانشگاهی تنظیم شده و در سالیان متمادی خصوصاً در دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تدریس شده و بعد از کم و زیاد کردن و حک و اصلاح و قابل درک کردن مباحث بعضی از قسمت‌های آن؛ اقدام به چاپ گردیده است.

از زحمات و تجربیات امید است کسانی که قبل از این کتاب به چاپ در مورد کلام جدید پرداخته بودند نیز استفاده شد که امید است همه در درگاه الهی مأجور باشند. برخی از قسمت‌های کتاب به صورت تألیف و بعضی دیگر به شکل تصنیف و تدوین نگاشته شده است.

در این کتاب کوشش شده بعد از تعریف کلام، کلام جدید، الهیات، فلسفه دین و... به مباحثی که به عنوان کلام جدید مطرح شده، پرداخته شود تا علاقمندان بتوانند بهره لازم

را از آن ببرند. امید است توانسته باشیم در این نوشتار گامی مفید در عرصه تعقل و تفاهم مطالب کلامی عقلی، خصوصاً در جهت تنویر اذهان نسل جوان برداشته باشیم. رهنمونت آن دسته از صاحب نظران هستیم که با ارشاد و رهنمود خود نقایص کار را گوشزد بنمایند.

زهره کاشانیها

عضو هیأت علمی دانشگاه

تربیت دبیر شهید رجایی

www.ketab.ir